

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uredništvo: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/I. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 din za inosestavo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davok posebej. Pošt. šek. rač. 11.153. Telefon 45-86

Razmišljanje o stanovski zavesti

Doba, ki jo preživljamo, je resna preizkušnja trdnosti značajev, je šola samozavestnih in odpornih ljudi, je vzgoja članov človeške družbe z odločnimi pogledi v bodočnost. V tej dobi se pač najlaže in najbolje presodi kvaliteta članstva posameznih stanovskih društev in organizacij in natančno ugotovijo in ocenijo njihova stanovska zavest in njihova sposobnost in volja požrtvovalnega sodelovanja pri vseh skupnih stremiljenjih za doseganje boljše in lepše bodočnosti za stan kot celoto. Težko je doprinalati gnotne žrtve ter prispevati tudi z delom in ne stremeti za osebnimi koristmi. — Še težje je to v času, ko nas draginja duši in preti povsem uničiti naše družine, nam onemogoča tudi najskromnejše preživljanje in preti sproletarizirati vse javne nameščenice. — Takj časi predstavljajo za članstvo vseh in tudi naše organizacije najtežjo preizkušnjo pravilnega razumevanja kolektivne borbe celotnega stanu. Individualnih okoriščenj takih borba ne pozna in jih tudi v vsakem konkretnem primeru odklanja. Interesi stanu kot celote so ji vodilna misel in uveljavljanje teh — njen smoter. Borba za poštenje in pravičnost v presoji zahtev, ki jih postavlja stan na odločujoče činitelje, je pri tem edini pravilni vodnik do začrtanega smotra. Za vse to pa je med članstvom potrebno — pravo razumevanje in pripravljenost za požrtvovalno sodelovanje.

V časih, ki ne predstavljajo velikih pretresljajev, ko tudi niso ogroženi interesi mnogih posameznih članov organizacije, in ko se kolektivna borba stanu odraža le v stremiljenju za splošnim izboljšanjem obstoječega položaja in ne tudi v zahtevah po korekturah, tedaj mnogi z lahkoto prenašajo žrtve za celoto, za borbo, ki jo razumejo ali vsaj odobravajo. Ko pa se naenkrat znajdemo v položaju, ko vsaka najmanjša gnotna žrtev pri posamezniku pomenja pritrgovanje od najnujnejših izdatkov za preživljanje, tedaj je postavljena prava stanovska zavest na tehtnico. Ni vsakdo zmožen žrtve — najmanj pa žrtve v trenutku, ko nima od tega pričakovati osebnih koristi.

Pri pravilnem pojmovanju organizacije pa ne gre samo za gnotne žrtve, ki naj jih članstvo doprinala za celoto, da omogoči borbo za skupne interese, gre marveč tudi, in to v prvi vrsti, za moralno oporo, ki jo vsak posamezni član lahko nudi svoji organizaciji. Visoko stanovsko zavest izpričuje tisti član, ki ob vsaki priliki s polnim razumevanjem podpira stremiljenje svoje stanovske organizacije. S svojim zanimanjem za vse delo in za vsa stremiljenja po doseganju končnega smotra vseh interesov, s svojim aktivnim in iniciativnim sodelovanjem pri vseh ukrepih in pri vsem delu in tudi s konstruktivno kritiko, nudi organizaciji veliko moralno oporo v trenutkih, ko se ta zavzema za koristi celotnega stanu. In prav današnja doba nas postavlja v položaj, da moramo še prav posebno naglasiti potrebo po takim razumevanju članskih dolžnosti do našega združenja.

Učiteljska organizacija v Sloveniji je preživela že silno težke čase. Od prvih skromnih začetkov združevanja v posameznih okrajih pred 70 leti, je le s težavo prispela v tir pravičnega in normalnega razvoja. Preživeti je morala razne začetne krize in pretresljaje. Toda število članstva v njej se je dvigalo — stanovska zavest je polagoma zajela ogromno večino učiteljskega in zato je naraščalo število učiteljskih društev. Vzgoja stanovske zavesti, posredovane z lastnim tiskom, je dobro napredovala in istočasno se je tudi boljšala kvaliteta članstva. Smisel za kolektivno borbo za izboljšanje položaja učiteljskega, za dvig slovenskega šolstva, postaja vodilo pri vseh stremiljenjih v komaj porajajoči se borbi za skupne stanovske interese. Toda ta borba je bila v raznih dobah različna, kajti vsaka doba je odraz družbe in njenega ustroja. In prav učiteljska organizacija je vedno skušala premagati konservativnost družbe in jo v pogledu šolstva pripraviti na razne reforme, ki jih je duh časa od nje zahteval. Mnoga stremiljenja in prizadevanja so uspela. Toda prav ta prizadevanja in s težavo priborjeni uspehi — vse to je pripomoglo k dvigu učiteljske organizacije, da se je lahko uveljavljala z večjim ali manjšim poletom, kar je bilo vedno odvisno od članstva, njegove gnotne in moralne opore, njegove iniciativnosti in njegovega sodelovanja.

Toda nova doba nam nalaga nove naloge. Ne smemo zaostajati za družbo, marveč ji moramo biti s svojim delom in s svojimi smotri kazipot. Ako je uspelo združenemu učiteljskemu stanu premagati najkonservativnejše predsodke proti normalnemu razvoju šolstva, morajo v bodoče uspeti tudi sedanja naša stremiljenja, pripraviti javno mišljenje in vse one, ki ga zastopajo in predstavljajo, da pravilno vrednotijo učitelja in učiteljski stan, da mu pomagajo v hotenju, dvigniti šolstvo in stan na raven, ki bo ustrezala potrebam današnje dobe, da varujejo njegovo avtoriteto med ljudstvom, kajti danes je to potrebno bolj nego kdaj koli prej. In prav zaradi tega, ker smo v dobi, ki nalaga našem stanu težka in odgovorna bremena, se moramo zavedati, da bo pod takimi bremenimi vsak posameznik omagal — stan kot homogena celota združen v svoji organizaciji pa bo z lahkoto prenašal vsa ta bremena in premagal vse težave, ker se bo zavedal, da ga čakajo uspehi, za katere se bori. Toda k tej homogenosti je potrebna nezlomljiva stanovska zavest in pripravljenost pri vseh hotenjih, sodelovanju in doprinalati tudi žrtve.

Ko bo imela naša organizacija vse, ali vsaj ogromno večino članstva prežetega s temi in takimi vrtilinami, bo lahko postavljala imperativne zahteve povsod, kjer danes tega ne more. — Takrat bo tudi njeno stališče do družbe povsem drugačno nego danes.

Problem pomanjkanja učnih moči na slovenskih šolah

V raznih krajih naše ožje domovine je precej občutno pomanjkanje učiteljskega na ljudskih šolah. Posebno občutno je to pomanjkanje v Prekmurju in raznih obmejnih krajih, kjer so morali šole celo za neko dobo popolnoma zapreti ali pa se vrši pouk izmenično en dan ta razred, drugi dan drugi itd., ker se pač ena ali dve učni moči ne moreta razdeliti na tri, štiri ali celo pet oddelkov istočasno.

Tako pomanjkanje učnih moči nikakor ni v korist šoli in vzgoji za bodočnost našega naroda, ampak je to rak rana, ki jo je treba temeljito izlečiti in to nepristransko in hitro. Zlasti v krajih, kjer je naš življenjski potreben prav temeljite vzgoje, kjer se še niso zacelile rane sto in stoletnega suženstva in zatiranja, bi moral problem osnovnošolske vzgoje in pouka biti vsenaroden problem, ki zasluži vso pozornost, vztrajnost in natančnost, in tam ne bi smelo primanjkovati učnih moči, kajti tako pomanjkanje je vedno povod nemeljnega vzgoje.

Če pogledamo nekoliko nazaj, bomo videli, da ta problem pomanjkanja učnih moči, korenin pri prav v neekonomski razdelitvi učnih moči, izvira tudi že iz časov, ko je nameščanje zastalo in je mlajše učiteljsko preživljalo najkrutejše udarce, kakor ga menda ni nobeden drug stan pri nas.

Takoj po preobratu je bilo pri nas občutno pomanjkanje uradništva sploh, zato se je nameščalo vse, kar se le imelo del pogojev, potrebnih za taka mesta. Marsikateri učitelj je pozneje delal zrelostni izpit, ko so naša številna učiteljska že začela proizvajati nov učiteljski naraščaj, vzgojen v novem duhu. Številne slovenske šole so polagoma, leto za letom, dobivale nove učne moči; mesta, ki so bila prazna, so se v teku let zasedla, dočim je bil učiteljski prihajal vsako leto kader novega učiteljskega. Imeli smo tako zvano hiperprodukcijo učiteljskega naraščaja, za katerega ni bilo več najti novih mest, ker pač za ta mesta ni bilo kredita in to kljub temu, da je še danes v Sloveniji mnogo krajev, kjer bi bila osnovna šola potrebna, pred vsemi drugimi.

To hiperprodukcijo je bilo treba zajezi, seveda na škodo mladine, ki je hrepenela po delu za narod.

Namesto da bi se sukcesivno ta problem hiperprodukcije uredil, so posegli po radikalnih ukrepih, ki so kruto prizadeli tiste učiteljske generacije, ki so jih zajeli že na pragu vstopa v poklicno delo.

Uvedba 5. letnika l. 1930. je bil prvi zasilni ukrep, tako da so naša učiteljska eno leto bila brez maturantov. Potem so ukiniteli učiteljske šol. sester ter žensko učiteljske in združili obe v učiteljsko šolo. S tem se je zmanjšalo število gojencev. Nadalje so celo eno leto ukiniteli sprejemanje v prvi letnik tako, da so nastale pri šolanju učiteljskega naraščaja občutne vrzeli. To pa še ni vse! Ukinitve so bile od l. 1931. do l. 1934. vse namestitve, tako da je učiteljski naraščaj kljub temu, da je imel v žepu namesto zrelostnega spričevala »diplomo«, bil brez namestitve in brez kruha kljub temu, da so na našem podeželju šole čakale na novonameščene učne moči. S tem je bila prizadeta huda škoda našemu šolstvu, mladi učiteljski generaciji pa je bila zagrenjena pot v življenje.

Tu koreninijo prve osnovne sedanjega pomanjkanja učnih moči na naših šolah, ker so bili ukrepi za omiljenje učiteljske hiperprodukcije preradikalni in so ostali v veljavi do lanskega leta, ko je v Sloveniji že manjkalo okrog 5000 učnih moči.

Leta 1934. in 1935., ko so bili nameščeni vsi oni abiturienti, ki so čakali na namestitve, se je komaj pokazala pogreška teh radikalnih ukrepov, a bilo je prepozno in nihče se tudi ni znešel, da bi v prid učiteljskemu in šoli popravi te osnovne pogreške, storjene v naglici.

Sledil je še en udarec, v katerem lahko tudi iščemo vzrok pomanjkanja učnih moči na

podeželju. Ta udarec je ukinitve učiteljske stalnosti na službenem mestu.

Učiteljsko se je po uveljavljanju tega zakona o ukinitvi stalnosti vedno selilo iz kraja v kraj. Ne oziraje se na potrebo ali, če je sploh prosto mesto, so se vršile premostitve in sicer na škodo šole in učiteljskega. V mestih so se ustanavljali novi oddelki, če je bilo potrebno ali ne, samo da je nekdo lahko dobil lepše mesto, dočim na podeželju ni bilo učnih moči niti za temeljne oddelke, še manj pa za vzporednice. Taki in slični primeri so se dogajali in šola je trpela in še trpi na posledicah teh neupravičenih premostitev.

Še ena zadeva je s tem v zvezi in sicer razpisi mest. Razpisujejo se le slaba mesta, za katera ni prosilcev, novincev pa tudi ni toliko, da bi jih z njimi mogli zasesti. Če pa je tako mesto kdo dobil brez lastne volje, pa se je tisto mesto že označilo s posebnim pridevkom. In danes imajo tak pridevek celo Prekmurje, Bela Krajina in vsi obmejni kraji na Kozjaku in drugod, kjer so bila ta mesta stalno razpisana, a druga ne. Pri nameščanju in premeščanju naj bi veljalo načelo, da naj vsak učitelj poskusi nekaj časa svojega učiteljevanja nekaj slabih mest, potem pa naj se mu polagoma da boljše mesto, tako da ne bo

Vaški učitelj na delu v kmečki nadaljevalni šoli

Delo v kmečki nadaljevalni šoli v zimskih mesecih je delovno področje, ki z ozirom na današnje potrebe strokovne in splošne izobrazbe kmečke mladine kliče v vsakem podeželskem kraju po vnetem učitelju delavcu.

Slovenski učitelj je bil v preteklosti za delo v raznih kulturnih društvih našega podeželja večkrat nagrajen z nerazumevanjem in preganjanjem. Pri izobraževanju kmečke mladine v kmečki nadaljevalni šoli mu je to gotovo prihranjeno. Sodobno zajeto delo na tem področju mu razširi duševno obzorje in ustvari trajne plodne vezi z vso pošolsko mladino ter mu pripomore do vzgojnega delovanja v vaškem občestvu. Vezi s tovariši, ki delujejo na istem področju, so mu v krepko oporo, da laže zmaguje težave in ovire. Varujejo ga tudi enostranosti in pomagajo k pravičnejšemu pojmovanju sodobnih problemov vaškega življenja.

Kmečko nadaljevalno šolstvo pri nas še ni z zakonom urejeno. Okvir organizacije in dela določa pravilnik. V svojih določbah v polni meri upošteva razmere naših podeželskih krajev. Pravilnik dopušča učitelju mnogo svobode in s tem omogoča prožnost delavnosti, s katero se lotiva ustanovitve in dela v kmečki nadaljevalni šoli. Od učiteljeve pravilne ocenitve lokalnih razmer, pritegnitve mladine in smotrne vključitve lastnih sil so v veliki meri odvisni ustanovitve, obstoj in delo vsake kmečke nadaljevalne šole.

Delo v ljudski šoli je točno določeno po učnem načrtu in številnih odlokih, ki mnogokrat po podrobnosti usmerjajo potek dela v razredu. Uradno vestnega učitelja to lahko dokaj vtisnjuje v njegovem sproščnem in po dani situaciji narekovanem šolskem delu. Pri pouku v kmečki nadaljevalni šoli je cenjena predvsem učiteljeva sproščenost in ambicija. Le na ta način bo trajno družil pošolsko mladino in jo vodil preko skupnega duševnega dela in doživljanja k vrednejšemu uveljavljanju pri delu na domu in v družbi.

Za uspešno delo med kmečko mladino v okviru kmečke nadaljevalne šole je učitelju potrebna dobra priprava. Ustanovitve take šole ali pripravljalnega tečaja mora pripraviti s spoznavanjem krajevnih razmer, s pozitivnim uveljavljanjem v domačem vaškem občestvu, z vzbujanjem zanimanja za nadaljnjo izobrazbo med kmečko mladino, s poznavanjem kmetijskih panog in z ustvaritvijo stika s tovariši, ki na tem področju že delujejo. Vključi naj se v občestvo učiteljev kmečkih nadaljevalnih šol.

Učitelj, ki ne doživlja samo svojih osebnih težav in nadlog, ampak tudi borbo za življenjski obstoj in napredek pri svojih vaščanih, bo najlaže svoje sposobnosti in sile uveljavljal v toku dogajanja na vasi. S fanti si bo ustvaril vezi, ki bodo njih mladostno silo usmerjale k skupnosti koristni dejavnosti.

Že pred ustanovitvijo kmečke nadaljevalne šole ali pripravljalnega tečaja naj fantje doživijo, da jim učitelj dobro pomaga do novih spoznanj in vrednot, ki jim koristijo in store dobo mladost prijetnejšo in lepšo. Lepa pesem, režiranje predstave, aktualno predavanje, vesel skupen izlet, širjenje dobre knjige, doživet razgovor — vse to so sredstva, ki vodijo do ustvarjanja medsebojnih vezi in spoznavanja med kmečkimi fanti in učiteljem. Učitelj z odprto dušo bo ob ugotavljanju kra-

pri tem eden ali drugi zapostavljen in se čutil manjvrednega.

Vsak poklic ima tudi svoje težave, a te težave naj bi občutili vsi brez izjeme.

Ker pa je marsikdo obsojen, da ne more priti s slabšega mesta na boljše kljub temu, da bi ga bil potreben, se pa poslužuje drugih poti. Baš iz tega vidika moramo tudi presojati beg na pedagoške in druge šole, ki je postal prav v poslednjih letih močan tako, da se iz učiteljskih vrst ustvarja nov kader hiperprodukcije meščanskošolskega učiteljskega, dočim osnovna šola trpi na pomanjkanju učnih moči.

Iz te zagate moramo na vsak način priti, a ukrepi ne smejo biti zopet preradikalni. Skrajšanje pouka v V. letniku bo le nekoliko zboljšalo to stanje. Tudi abiturientski tečaji, ki so se letos uvedli, ne bodo mogli zadovoljiti vseh. Tisti, ki bo končal tak tečaj bo brez-dvomno, kar se tiče pedagoške prakse, manj podkovan, kakor pa tisti, ki si prisvaja prakso, 3 leta na učiteljsko.

V teh najrazličnejših problemih lahko iščemo vzrok pomanjkanja učnih moči na podeželju, zato je treba ta problem regulirati in sicer tako, da bo to v korist naši ljudski šoli, našem narodu ter tudi ugledu učiteljskega stanu.

Zato so najrazličnejše zahteve JUU po reorganizaciji najrazličnejših šolskih vprašanj in problemov popolnoma utemeljene, ker so le v prid našemu ljudskemu šolstvu.

V-ar

jevnih razmer odkril in uporabil najprimernejši način vključitve sebe kot vzgojitelja v dane prilike. Ko bo to vključitev čutil in doživel kot on tudi vsak kmečki fant okoliša in starši, je že ustvarjena prirodna osnova za nadaljnje učiteljevo delo predvsem za razgibanje ljudske duševne sile k potrebnemu skupnemu delu.

Način spoznavanja vaških razmer je danes še povsem odvisen od učiteljeve osebnosti. Nekateri tovariši segajo k temu delu z notranjim ognjem in voljo po spoznanju vsega otrokovega kot tudi krajevnega miljeja. Mnoge dovede slučajno doživetje vaše bede, trdote življenja, obupne slike borbe za obstoj do potrebe, poseči še globlje v vaško dogajanje.

Sistematično delo za raziskovanje življenjskih razmer našega otroka in njegovega okolja vrši Učiteljski pokret. Škoda, da ni odsek delu in ustanavljanju delovnih edinic posvetil večje pozornosti, saj bi se le po skupnem izmenjavanju misli in ugotovitev v mladih učiteljih ustvarjali časi ustrežajoči vidiki za delo v danih razmerah. Kriki njihovega notranje doživljanja razočaranja, ki je posledica prepada med v šoli dobljeno stvarjo o življenju in stvarnim življenjskim stanjem današnje dobe, bi se potem ne končali s stalno otožnim vzdihom o vsemogočnem udarcu usode, ampak z rastjo volje po novi usmeritvi in novem, življenjsko pravilnejšem dojetem idealizmu.

Pri ugotavljanju življenjskega stanja naše vasi ločimo načrtno zbiranje in urejanje najrazličnejših podatkov ter slučajnostna opažanja in ugotovitve. Združitev obeh metod dela daje najjasnejšo sliko dejanskega stanja. Ker je z zbiranjem podatkov mnogo dela, preden dospemo do zaključkov, naj bi se vsak učitelj v večji meri posluževal vsaj drugega načina dojemanja vaških razmer. Da pa bo dojete vsebine pravilno uvrščal in ocenjeval, mu je ob njih potrebno stalno razširjanje in poglobljanje svojega življenjskega nazora. Učitelj, ki to vrši, bo kmečko nadaljevalno šolo najpozitivneje vključil v območje vaškega življenja.

Z ustvaritvijo delovnih krožkov bi si učitelji kmečkih nadaljevalnih šol ustvarili večjo medsebojno delovno povezanost. Tovariši, ki imajo pri delu večje uspehe in boljše ugotovitve, bi ostalim mnogo pomagali. Na-

Dosebina:

Razmišljanje o stanovski zavesti.

Problem pomanjkanja učnih moči na slovenskih šolah.

Vaški učitelj na delu v kmečki nadaljevalni šoli.

Skrb CMD za naše šolstvo.

Solske kuhinje.

UČITELJSKI POKRET: Z novimi vidiki k šolskemu delu. — Uspeh zadruge »Ivan Filipovič«.

LISTEK: Odprta noč in dan so groba vrata...

Splošne vesti. — Iz listov. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Mladinska matica. — Stanovska organizacija JUU. — Učiteljski pevski zbor. — Šolski radio. — Novosti na knjižnem trgu.

loga odbora občestva učiteljev kmečkih nadaljevalnih šol in odseka za kmečko nadaljevalno šolstvo pri sekciji JUU v Ljubljani je, da sta v stalnih stikih z vsemi delavci na tem področju. Le na ta način bosta oba foruma

prešla preko formalne organizacijske plati k intenzivnejšemu delu. Mnog mlad tovariš na vasi želi vzpodbude, razumevanja, priznanja, pojasnila in moralne opore, kar mu vse lahko nudi le živa organizirana skupnost.

Skrb CMD za naše šolstvo

Legi naše ožje domovine, sto in stoletno suženstvo ter zastrupljanje s tujo miselnostjo, spravljajo naš narod v položaj, ki zahteva od nas vseh izrednih mer in najboljših moči za delo, s katerim hočemo ohraniti svojo narodno samostojnost. Še ne moremo ponosno vzkliskniti, da smo pripravljeni, še bo treba dela, še žrtve.

Mnogo, morda največ narodnoobrambenega dela opravlja že dobrih pet desetletij Družba sv. Cirila in Metoda. Njeno delovanje je za naš narod in državo velikega pomena. Povsod, predvsem v obmejnih krajih, dviga narodno zavest, širi prosveto in pomaga najbednejšim. Za to izdaja ogromne vsote denarja, ki ga zbira z geslom »Mal položaj dar domu na oltar«. Ako se vsako leto spominjamo te tako važne narodnoobrambene organizacije, delamo le iz hvalečnosti, kajti učiteljstvo neposredno občuti blagodat njenega dela.

Največjo skrb posveča CMD šolstvu ob meji in v narodnostno ogroženih krajih, ker šole so in ostanejo odločilni činitelj pri narodni in državljanski vzgoji mladine in samo izobražen narod je proti vsemu tujemu odporen. Poglejmo samo na našo severno mejo, kjer stoji v veselje domačinov nekaj svetlih prosvetnih hramov, postavljenih od CMD. V zadnjih letih je na Kobanskem na Kozjaku postavila dve šoli, eno v Gradišcu in eno pri Sv. Treh Kraljih, dočim je ona pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu ostala po osvobojenju za mejo. Šoli na Gradišču in pri Sv. Treh Kraljih sta edini dve novi šoli ob naši severni meji v 20 letih naše svobode. Družba je za ti dve šoli žrtvovala okoli pol milijona dinarjev.

Šola v Gradišču je opremljena z modernimi šolskimi klopki, mizami, tablam, upraviteljevim stanovanjem s pohištvo. Otroke je doprla z zvezki, knjigami in drugimi šolskimi potrebščinami.

Mesca septembra t. l. so domačini pri Sv. Treh Kraljih imeli slavo, kakršnega še niso doživeli. Otvorili so novo šolo CMD ob navzočnosti zastopnikov Družbe, šolskih in cerkvenih oblasti. Otvoritev je brzojavno pozdravil tudi prosvetni minister dr. Anton Korošec. V govoru učenke se dovolj jasno zreali hvaležnost obmejnega naroda plemenitemu delu Družbe. Med drugim je rekla tudi sledeče: »Vsa dolga leta smo se učenci morali stiskati v tesni šoli pod tujo streho. Bile smo zapuščene sirote ob severni meji. Za nas pa je zvedela CMD in se nas usmilila. Darovala nam je mnogo lepih knjig in šolskih potrebščin ter poslala k nam vsako leto božička z bogatimi darili. Sedaj nam je postavila še ta prekrasni dom, ki se ga vsi prisrčno veselimo.« Nato se je veliki dobrotnici lepo zahvalila.

Zidanje šole pri Sv. Treh Kraljih je bilo težavno zaradi terenskih in vremenskih nepravilnosti (plazovi, deževje, zima). Iz letošnjega koledarja Družbe je razvidno, da so znašali stroški za samo gradnjo poslopja 122.534 din.

Šolam, učiteljstvu in otrokom nudi Družba svojo pomoč, kakor izvem iz njenega letošnjega koledarja, tudi še na druge načine. Tako je šoli na Remšeniku izprosil omaro za knjige. Učitelj v Pernicah je ležal na slami in deskah. CMD mu je poslala novo pohištvo in kuhinjsko opremo. Domači obrtniki in delavci imajo pri gradnji poslopij in opremljanju prostorov dober dohodek. Tik nad Pernico v Slovenskih goricah stoji šola z velikim in lepim sadovnjakom. Kupila ga je lani CMD

in izročila v uporabo šolskemu upravitelju v Zg. Sv. Kungoti.

Družba sv. Cirila in Metoda je preteklo poslovno leto tudi praktično podpirala šole na severni meji, v Prekmurju in na Kočevskem. Omogočila je ustanovitev šol. odrov v Lokovici (Dravograd), Koprivniku in Borovcu. Dve obmejni gorski šoli je obdarila s pohištvo ter s tem omogočila bivanje v šolskem poslopju. V poedinah primerih je Družba doprla tudi šolske kuhinje. 50 šolam je poslala za 12.577 din učnih knjig in zvezkov. Za letovanje in šolske izlete je Družba dala v 6 primerih na razpolago potrebne vsote.

Družba je o božiču obdarila 58 šol na severni meji z blagom in čevlji v vrednosti 87.737 din, 41 šol v Prekmurju za 22.230 din in 35 šol na Kočevskem za 23.995 din. Ljubljanske podružnice so še posebej zbrale 9630 dinarjev, torej je bilo obdarovanih 134 šol z darili vrednimi 143.592 din.

V obračunu za leto 1940. čitamo med drugim tudi sledeče postavke: za slovensko šolstvo, prosveto in razne kulturne namene je izdala Družba din 87.291,30, podpore šolam za knjige, učila, božičnice 284.948 din, za posestvo v Zg. Sv. Kungoti (šolski vrt) din 6726,25 itd. — V proračunu za leto 1941. pa med drugim še sledeče: za slovensko šolstvo in prosveto je namenila Družba 150.000 din, 300.000 dinarjev za podpore obmejnimi šolam za knjige, šolske odre, učila, in božičnice, za novo šolsko poslopje pa 150.000 din.

Svoje delo more CMD vršiti s pravo koristjo le zato, ker posveča po svojih čilih vedno največjo pažnjo potrebam naroda na vseh kulturnih območjih. Tako zasledimo v njenem letošnjem koledarju nad vse zanimive članke o gospodarski, socialni, kulturni in narodnostni sliki šolske in upraviteljske Stari log, o ljudskih šolah na Kočevskem, prikazujoč njih neuporabnost in tesnot, o narodopisnem položaju Dravske doline, o Rabskih Slovincih itd., dovolj hvaležnega gradiva, še več koristnega dela. Ker CMD sama ne more obseči vsega dela ne fizično, še manj z gnotne strani, opozarja s takimi članki odločujoče činitelje na najbolj boleče rane našega narodnega telesa.

Družba hoče tudi v bodoče ostati zvesta svojim ciljem, predvsem hoče pomagati pri stremljenju po ugodni rešitvi šolskega vprašanja. Naš tovariš Fran Skulj, družbeni pisarniški tajnik, razvija v posebnem članku v letošnjem koledarju zanimiv načrt o nekaki petletki za narodnoobrambno delo s posebnim ozirom na severno mejo, Prekmurje in Kočevsko. Tod je polno šol, ki nam niso v ponos; lačna mladina brez knjig, učil, obleke in obutve. Po njegovem načrtu naj bi občine večjih mest sklenile sezidati ob severni meji in Prekmurju šolske stavbe, manjše pa po moreh prispevale Družbi za tiste kraje, ki so najbolj potrebni pomoči. Banovina naj bi v petih letih preskrbela za čim večji gospodarski dvig obmejnih krajev, da bi zavladala med ljudstvom zadovoljnost, ki vzbuja med ljudstvom iskreno ljubezen do naroda in države. V tej narodnoobrambni petletki bi se na ta način z združenimi močmi dovršilo ogromno delo v korist in varnost našega narodnega obstoja.

Ves slovenski narod naj zato podpre delo naše največje narodnoobrambene organizacije z večjimi ali manjšimi darovi, da bo mogla izvršiti vse načrtane si cilje in naloge.

V. K.

Milica Stupan:

Šolske kuhinje

(Dalje.)

5. Goveja juha z rezanci ali fidelini.
Za 50 oseb potrebujemo:
3 kg govedine po din 12,— din 36,—
3 kg rezancev ali fidelinov po
din 13,— " 39,—
¼ kg soli po din 1,50 " 0,40
korenje, petršilj, čebula, lovor " 2,—
din 77,40

77,40 din : 50 = 1,54 din

Krožnik te goveje juhe, ki sicer ni tako gosta, kakor so ostale jedilniki, da bi žlica v njej stala, a je vendar čisto dovolj gosta, stane torej 1,54 din, ker je sedaj meso tako drago in testenine tudi, Lahko pa tudi ta jedilnik še pocenimo, če vzamemo še manj mesa, a zato več kosti, ki dajo dobro juho. Vzamemo lahko najcenejše, bolj mastno meso; ker pride meso v juho sesekljano, kakovost mesa nima tako velike vloge, saj je juha glavno.

Tovarniški rezanci in fidelini so najboljš tisti, ki so precej tanki, ker ti se najbolj nakuha. Zato je najbolje, če vzamemo rezance in fideline s premerom 1 mm. — Če pa ima šolska kuhinja ceneno moko na razpolago, ki bi jo radi porabili za vložek za juho, je najbolje, če napravi kuharica s potrebnimi jajci (na 8 do 10 oseb eno jajce) in nekaj žlice vode močnik in ga vkuha v juho. Domači rezanci ali ribana kaša je sicer boljša, a je s pripravljanjem za toliko oseb preveč dela. Dober, hitro napravljen vložek za govejo juho so tudi mali vodni cmoki, ki so za silo dobri tudi brez jaja.

Priprava: Meso in kosti operemo, pristavimo v mizli vodi v velikem loncu in pustimo zavreti. Dodamo osušeno korenje, petršilj in zeleno, 5 do 6 lovorjevih lističev in rezine ene čebule, ki smo jih oprali na štedilnikovi plošči. Juha naj počasi pokrita vre, dokler ni meso mehko. Tedaj precedimo juho v veliko skledo, čisto pa zlijemo nazaj v lonec. Meso sesekljamo v mesoreznici (strojčku za faširanje), prav tako sesekljamo tudi rumene korenčke, ki dajo potem okus in lepo barvo. — Rezance ali fideline poparimo z vrelo vodo in pustimo nekaj minut stati, nato jih precedimo skozi gosto sito in vkuhamo v juho, v katero smo že prej dali soli. Končno dodamo še sesekljano meso in korenčke in dolijemo potrebno količino vrele vode.

6. Goveja juha z rižem.

Vse drugo je isto kakor prej, samo namesto rezancev ali fidelinov vzamemo riž. Ker je danes riž tako drag, zadostuje 2 ½ kg riža, zlasti še, ker se riž itak nekoliko bolj nakuha kakor testenine. Priprava je ravno taka kakor prej, samo da riža ne poparimo, ampak ga samo operemo. Zlasti pri riževi juhi je dobro, če damo veliko rumenega korenčka, ki potem, ko je sesekljan, lepo povzdigne barvo juhe.

7. Goveja juha z ječmenčkom.

Meso in vse drugo vzamemo v isti množini kakor pri goveji juhi z rezanci, samo da vkuhamo namesto rezancev ali riža ječmenček št. 000, ki je najbolj droben in se najbolj nakuha, še nekoliko bolj kakor riž, tako da tudi tega zadostuje 2 ½ kilograma. Ker stane kilogram 13 din, stane torej obrok goveje juhe z ječmenčkom din 1,21. Če vzamemo debelejši ječmenček, shajamo še ceneje, a za govejo juho je pač najboljši droben ječmenček. — Ječmenček enako kakor riž operemo in vkuhamo naravnost v juho.

8. Fižolova juha z makaroni.

Za 50 oseb potrebujemo:
5 kg fižola po din 5,— din 25,—
2 kg makaronov po din 12,— " 24,—

¼ kg masti po din 25,— " 6,25
¼ kg moke 00g po din 9,— " 2,25
¼ kg soli po din 1,50 " 0,40
¼ kg čebule po din 2,— " 0,50
¼ litra kisa po din 3,— " 1,50
česen, lovor, paprika, timijan " 2,—
din 61,90

61,90 din : 50 = 1,23 din

Krožnik te jedi stane torej za posameznika din 1,23.

Priprava: Fižol, ki smo ga namočili čez noč, damo v vrelo vodo in ga pustimo zavreti, nato odlijemo to prvo vodo in dolijemo spet vrele. Sedaj dodamo česen, lovor, žličko paprike in timijan in pustimo vreti, dokler ni fižol mehek. Medtem damo makarone (lahko so tudi polžki ali špageti) v kozico, polijemo z vrelo vodo, pustimo nekaj minut pokrite stati in potem odcedimo to vodo. Ko je fižol že napol mehek, ga vsujemo z vodo vred v veliki lonec, dolijemo potrebno vodo, vkuhamo makarone, solimo in pustimo vreti, da je vse mehko. Medtem razbelimo mast in zarumenimo čebulo, potresemo z moko in napravimo svetlo prežganje ter dodamo jedi. Končno še okisamo. Če je kis slab, ga bo treba več nego pol litra.

9. Fižolova juha s krompirjem.

Napravimo jo kakor prejšnjo, samo namesto 2 kg testenin vzamemo 6 kg krompirja. Krožnik te jedi stane potem samo 93 par in je to eden najcenejših jedilnikov.

10. Krompirjev golaž s testeninami.

Za 50 oseb potrebujemo:
16 kg krompirja po din 1,50 " 24,—
2 kg testenin po din 12,— " 24,—
¼ kg masti po din 25,— " 6,25
¼ kg moke 00g po din 9,— " 2,25
¼ kg čebule po din 2,— " 0,50
¼ kg soli po din 1,50 " 0,40
paprika, česen, lovor, majaron " 2,—
din 59,50

59,50 din : 50 = 1,19 din

Krožnik krompirjevega golaža s testeninami stane torej din 1,19. Če bi vzeli sam krompir, bi bil golaž premalo izdaten. Zato dodamo testenine, bodisi makarone, špagete, polžke ali pa široke rezance. Testenine dvignejo okus jedi in jo napravijo bolj tečno.

Priprava: Krompir olupimo, narežemo na krljhe, pristavimo v velikem loncu, solimo, dodamo česen, majaron in lovorovo listje in pustimo vreti, dokler ni mehek. Testenine poparimo z vrelo vodo, pustimo dve minuti stati in odlijemo vodo. Dolijemo spet vrelo vodo in pustimo v njej vreti testenine do mehkega. Ko so kuhane, jih z vodo vred vlijemo v veliki lonec h krompirju. Čebulo opravimo na masti svetlorumeno, posujemo z moko, jo pustimo zarumeneti, vržemo v veliki lonec in dodamo še papriko.

11. Ričet.

Za 50 oseb potrebujemo:

2 kg ječmenčka št. 7 po din 9,50 din 19,—
2 kg fižola po din 5,— " 10,—
10 kg krompirja po din 1,50 " 15,—
¼ kg prekajene svinjine po din 18 " 9,—
¼ kg soli po din 1,50 " 0,40
čebula, česen, lovor, majaron " 1,50
kis, poper, paprika " 1,—
din 55,90

55,90 din : 50 = 1,11 din

Krožnik tega ričeta, ki je zelo okusen in tečen, stane torej din 1,11. Masti ne dodamo, ker vzamemo ¼ kg masne prekajene svinjine ali pa slanine. Najcenejša je glavina brez kosti in noge. V mestih dobimo lahko včasih kje masne odrezke od šunke, svinjsko kozico itd., kar je vse zelo dobro za ričet.

Odprta noč in dan so groba vrata...

Ob smrti nekoga našega tovariša je zapisal nekdo med drugim v posmrtnico tudi sledeče: »Pred nami so še dnevi trde, morda najtrše borbe. Naše vrste se redčijo in prav v tem je tragika naše usode, da nam neizprosna smrt pobira najboljše in najhrabrejše. Drug za drugim padajo ravno tisti, ki bi nam s svojimi dragocenimi skušnjami najlaže in na najbolj izdaten način pomagali. Zapuščajo nas veterani učiteljskega stanu, ki so svojo mladost in svoje zdravje žrtvovali za interese nas vseh. Padajo tisti, ki so se borili na stanovskem in narodnostno bojišču. Morda hoče usoda s tem svarično pokazati, kako življenjsko izčrpavajoče je poklic in delo učitelja vzgojitelja.« Te besede veljajo skoraj za vse tiste naše tovariše in tovarišice, ki so od lanskim Vseh svetih legli v grob.

Prvo posmrtnico smo napisali tovarišici Serafini Kovač, bivši učiteljici, soprogi višjega revidenta drž. železnice in tesni prijateljici Zofke Kvedrove. Dr. Anton Debeljak je ob njeni smrti zapisal, da bi kazalo pogledati v njeni ostalin — pokojnica je imela pisateljski dar —, ali ni morda še kaj slovenske zanimive korespondence, vredne tiskarskega črnila.

V visoki starosti 74 let je preminul takoj za njo tovariš Dragotin Česnik, borec, trd ko krška skala, na kateri se je rodil. Tovariš Česnik je učitelj iz pretekle starejše dobe, ko se je bilo treba boriti za vsak najmanjši napredek šole in pouka a tem bolj za učiteljske pravice. Zanimal se je pa tudi za delo v svoji stanovski organizaciji, v kateri je bil več let tajnik, ter za delo pri raznih prosvetnih in gospodarskih ustanovah, nekaj let je celo župan. Trda pest avstrijske oblasti ga je za

njegovo delo začela preganjati, a on ni odnehal. Kot krški kamen trd se je uprl in — zmagal. Po vojni se je preselil v Jugoslavijo, kjer je umrl.

Skoraj enake starosti je preminul v Celju učitelj veteran, tovariš Kranjc Franjo. V njegovi dobi se je vodila v Celju ogrožena borba proti navalu tujstva in mladini je bilo treba vcepjati narodno zavest. Blagor otrokom, ki jim je on odpiral pot k znanju, kajti bil je dober učitelj, slikar, risar, botanik in zgodovinar; bil je popotnik, ki se je razgledal skoraj po vsej Evropi. Bil je širokopotezen družten delavec, pripravljen oprijeti za vsako delo. V največje zadoščenje mu je bilo, da je lahko kot član krajevnega šolskega odbora sodeloval pri dograditvi nove deške okoliške šole v Celju. Plemenit in značajan tovariš bo v zgodovini učiteljskega stanu, šolstva in mesta Celja ohranjen v najčistnejšem in najčistejšem spominu.

Sredi najlepše moške dobe, poln idealov in načrtov, a z izgubljenim vero v pravico je legel v grob na jokanskem pokopališču moj sošolec, tovariš Viljem Zehrer. Na osamljenih šolah v zapuščenih hribovskih krajih je vzgajal mladino k vsemu plemenitemu, kjer je pa le bilo treba, je s svojo visoko razvito stanovsko zavestjo neustrašeno branil pravice in upravičene zahteve našega stanu in za zboljšanje šole. Njegovo neumorno delo za odpomoč bedni mladini mu je rahljalo njegovo že itak šibko zdravje. Ko je začela kal neumljena bolezn razjedati vidno njegovo telo, je zamlan prosil za drugo službeno mesto, kjer bi lahko ozdravel... Družina je izgubila dobrega očeta, mladina vzornega učitelja, a učitelj zvestega tovariša...

Naša severna meja je zgubila v tem letu tri obmejne delavce in borec: Slavko Burko, Franca Cvetka in Vekoslava Froma.

Prva je legla v zemljo na ljubljanskem pokopališču, ko bi morala stopiti v pokoj. Tovarišica Slavka Burnikova, upraviteljica

pomožne šole v Mariboru in rojena v Idriji, je okusila trnjevo pot izgnanca z zasedene slovenske zemlje. Dobra in plemenita žena je poleg svojega težkega dela s slabo nadarjenimi otroki imela toliko časa, da je pomagala utrjevati nacionalnost ob severni meji z delom pri CMD in drugih narodnih društvih, v katerih je zavzemala vedno vodilna mesta. Zato je z njeno smrtjo nastala občutna vrzel.

Tovariš France Cvetko, sin kmetijskih staršev iz Priekleji, ni nikdar zatalil svojega rodu. Prijel je rad za vsako kmetijsko delo, ki ga je visoko cenil, in najsrečnejši je bil med kmeti vaščani. Bil je pravi narodni kmetijski učitelj — vzgojitelj, mož izrednih talentov, idealov in odločnosti, ki je kot šolski nadzornik gradil in urejeval slovensko šolstvo v Prekmurju, kot zaveden član svoje stanovske organizacije boril se za pravice, kot družten delavec pa čuval mejnike naše svete zemlje.

Po dveh tednih mu je sledil njegov prijatelj od mladih nog, tovariš Vekoslav From, obmejni rojak, ki ni poznal počitka pri neobčnem delu za deo in narod. V našem šolstvu je zaslovel kot praktičen in sodoben pedagog po svojih ročnih čitalnikih in računskih stavninah. Pri tem delu ni iskal bogastva in časti, naletel je celo na nerazumevanje. Zato moramo njegovo pristno slovensko učilo propagirati vepovsod, njegovo duševno dediščino pa nadaljevati, ker je tako bogata in zato prepotrebna v službi za bodočnost našega naroda in zemlje, ki jo je pokojnik tako ljubil.

Prvi zimski dnevi so vzeli 70 let starega tovariša Jože Terčaka, veterana našega stanu. Njemu so bile posvečene vrstice v začetku današnjega članka. Tovariš Terčak je hodil po svoji poti naravnost čez vse avstrijske ovire in preko vseh viharjev tedanje politične dobe. V težkih časih je našel močno oporo v ljubezni do lepe Savinjske doline. Tovarišu Kocbeku je vneto pomagal, odkrivati njeno lepoto, da je lepa dolina zaslovela širom sve-

ta. Svoji stanovski organizaciji, ki ji je bil vdan z dušom in telesom, je pomagal v težkih borbah. Nekaj let je vodil kot predsednik gornjegrajsko sresko društvo. — Neozdravljiva bolezen ga je malo let po upokojitvi pokopala. Padel je kakor hrast...

Mesca februarja letošnjega leta je zemlja sprejela zopet pravo učiteljsko grčo, tovariša Frana Trošta, starega 83 let. 46 let je služil vneto na različne načine svojemu narodu. Bil je šolnik, velik vrtnar in sadjar; izdelovalec učil in risar zemljevidov za osnovne šole ter načrtov vzornih šolskih vrtov; goreč ljubitelj glasbe in petja ter priznan glasbenik, po katerem so podedovali vsi njegovi sinovi in hčerke muzikalni talent. Prizadeval si je tudi za napredek šole in učiteljskih pravic v tedanjih, še ne prelepih in še manj ugodnih časih za učiteljskega. Tovariš Fran Trošt je bil narodni učitelj v pravem pomenu besede, zato bo njegovo ime živelo, dokler bo živl naš rod.

Istega mesca je bila pokopana na ljubljanskem pokopališču tovarišica Albina Sarkova, zavedna stanovska tovarišica, pevka pri Glasbeni Mateci. Mnoga priznanja šolskih oblasti so dokaz, da je bilo njeno delovanje upoštevano. Pokojna tovarišica se je vozila na svoje prvo mesto v Šmarjeto na Dolenjskem še s pošto, ker ni bilo še dolenjske železnice. Sonea je v življenju uživala malo, tem bolj bo zato ohranjen njen spomin.

S tovarišem Francem Juvancem, šolskim upraviteljem v pokoji, je izgubilo slovensko učiteljstvo borca izrednih odlik, ki je ostal neupogljiv, pa če je pihala nad zavednim učiteljstvom še tako strupena sapa. S sežavostjo in dovtipostjo je prebil vse viharje, stanu ostal zvest do konca, do prihoda pomladi...

Na trnjevi življenjski poti učiteljske matere je oslavela aprila v Mariboru zgledna učiteljica in blaga, skrbna mamica, tovarišica Franja Conč. Štiri njene hčerke so se posve-